

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

પોલીસ કમિશનર અને અન્ય

વિરુદ્ધ

શ્રીમતી સી. અનિતા

૨૩ ઓગસ્ટ, ૨૦૦૪

[ન્યાયમૂર્તિઓ અરિજીત પસાયત અને સી. કે. ઠક્કર]

આંધ્રપ્રદેશ બુટલેગર્સ, ડાકૂઓ, ડ્રગ-ગુનેગારો, ગુંડાઓ, અનૈતિક ટ્રાફિક ગુનેગારો અને જમીન પચાવી પાડનારની ખતરનાક પ્રવૃત્તિઓનું નિવારણ અધિનિયમ, ૧૯૮૬-કલમ ૩ (૨)-અટકાયત હેઠળનો અટકાયત આદેશ જેમાં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે કે અટકાયત એક હિસ્ટ્રી શીટર છે, તેની સામે ૩૦ કેસ દાખલ કરવામાં આવ્યા હતા અને બે ચોક્કસ કિસ્સાઓમાં તેના કૃત્યોની ગંભીરતાને પ્રકાશિત કરી હતી-અટકાયત સામે રિટ પિટિશન-હાઈકોર્ટ દ્વારા અટકાયતનો આદેશ રદ કરવામાં આવ્યો-અપીલ પર:યોગ્ય રીતે કરવામાં આવેલા અટકાયતના આદેશના હકીકતોમાં-જ્યારે અટકાયતના આધારો

ચોક્કસ, સુસંગત, નિકટવર્તી અને સુસંગત હોય ત્યારે કોર્ટ અટકાયત અધિકારીના અભિપ્રાયને બદલી શકતી નથી.

'કાયદો અને વ્યવસ્થા 'અને' જાહેર વ્યવસ્થા '-ચર્ચા વચ્ચેનો તફાવત.

'નિવારક અટકાયત '-અર્થ, પ્રકૃતિ અને હાથનો ઉદ્દેશ:તે નિવારક છે અને શિક્ષાત્મક નથી-તે શંકાનો અધિકારક્ષેત્ર છે-અટકાયત અધિકારીની સંતોષ મુખ્ય મહત્વ ધરાવે છે.

સામાવાળા (અટકાયત) ના પતિની આંધ્રપ્રદેશની કલમ ૩ (૨) હેઠળ અટકાયત કરવામાં આવી હતી જે બુટલેગર્સ, ડાકૂઓ, ડ્રગ અપરાધીઓ, ગુંડાઓ, અનૈતિક ટ્રાફિક અપરાધીઓ અને જમીન પચાવી પાડનાર અધિનિયમ, ૧૯૮૬ ની ખતરનાક પ્રવૃત્તિઓ અટકાવે છે. અપીલકર્તાએ આ આધાર પર રિટ પિટિશન દાખલ કરી હતી કે અટકાયતના ક્રમમાં પ્રકાશિત કથિત કૃત્યોને જાહેર વ્યવસ્થાની જાળવણી માટે પૂર્વગ્રહ્યુક્ત ન કહી શકાય; અને ઉલ્લેખિત ઘટનાઓ લાંબા સમય પહેલાં બની હોવાથી, અટકાયતના આદેશની બાંહેધરી આપવા માટે કોઈ જીવંત લિંક નથી. વડી અદાલત અટકાયતના આદેશને રદ કર્યો હતો કે અટકાયતના આદેશમાં દર્શાવવામાં આવેલી ઘટનાઓની નિકટતા હોવા છતાં તે કૃત્યો જાહેર વ્યવસ્થાની જાળવણીને અસર કરે છે તે બતાવવા માટે કંઈ નથી.

આ અદાલતને અપીલમાં અપીલકર્તાઓએ દલીલ કરી હતી કે અટકાયતનો આદેશ સ્પષ્ટપણે દર્શાવે છે કે અટકાયતની પ્રવૃત્તિઓ જાહેર વ્યવસ્થાની જાળવણી માટે પૂર્વગ્રહ્યુક્ત હતી; અને અટકાયતના આદેશમાં ઉદ્દેશિત ચોક્કસ બે ઉદાહરણો ઉપરાંત, અટકાયત કરનાર સામે લગભગ ૩૦ કેસ દાખલ કરવામાં આવ્યા હતા.

અપીલને મંજૂરી આપતા, અદાલતે

ઠેરવ્યું: ૧. નિવારક અટકાયત એ આગોતરું પગલું છે અને તે કોઈ ગુના સાથે સંબંધિત નથી, જ્યારે ફોજદારી કાર્યવાહી એ વ્યક્તિને તેના દ્વારા કરવામાં આવેલા ગુના માટે સજા આપવાનું છે. તેઓ સમાંતર કાર્યવાહી નથી. નિવારક અટકાયતના કાયદાનો ઉદ્દેશ શિક્ષાત્મક નથી પરંતુ માત્ર નિવારક છે. જ્યારે કારોબારીને ખાતરી થાય કે અટકાયત કરાયેલ વ્યક્તિને સંબંધિત કાયદા દ્વારા નિર્દિષ્ટ કરેલા ચોક્કસ ઉદ્દેશો માટે પૂર્વગ્રહ્યુક્ત રીતે કામ કરતા અટકાવવા માટે આવી અટકાયત જરૂરી છે ત્યારે તેનો આશરો લેવામાં આવે છે. વ્યક્તિને અટકાયતમાં લેવાની કારોબારીની કાર્યવાહી માત્ર સાવચેતી છે, સામાન્ય રીતે આ બાબત કારોબારી સત્તામંડળની વિવેકબુદ્ધિ પર છોડી દેવી જરૂરી છે. આચરણના વસ્તુનિષ્ઠ નિયમોને સંપૂર્ણ રીતે નિર્ધારિત કરવા વ્યવહારુ નથી, જેનું પાલન કરવામાં નિષ્ફળતા અટકાયત તરફ દોરી જવી જોઈએ. અટકાયત અધિકારી

કોઈપણ સામગ્રી પર અને તેની સમક્ષ હોય તેવી કોઈપણ માહિતી પર કાર્યવાહી કરી શકે છે. આવી સામગ્રી અને માહિતી માત્ર પગલાં લેવા માટે પૂરતી મજબૂત શંકા માટે આધાર પૂરો પાડી શકે છે, પરંતુ કાનૂની પુરાવાના પરીક્ષણોને સંતુષ્ટ કરી શકશે નહીં, જેના પર એકલા ગુના માટે દોષિત ઠેરવવામાં આવશે. આ અધિકારક્ષેત્રને કેટલીકવાર શંકાનું અધિકારક્ષેત્ર પણ કહેવામાં આવે છે. એક તરફ વ્યક્તિગત સ્વતંત્રતા અને બીજી તરફ સુવ્યવસ્થિત સમાજની જરૂરિયાતો વચ્ચે યોગ્ય સંતુલન બનાવીને કાયદાને ન્યાયી ઠેરવવો પડશે. [૭૦૫-સી-જી; ૭૦૬-એ; ૭૦૬-સી]

ભારત સંઘ વિરુદ્ધ અમૃત લાલ મનચંદા અને અન્ય, [૨૦૦૪] ૩ એસ.

સી. સી. ૭૫, નો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે.

૨. જ્યારે 'કાયદો અને વ્યવસ્થા' અભિવ્યક્તિ વ્યાપક છે કારણ કે કાયદાનું ઉદ્દેશ્ય હંમેશા વ્યવસ્થાને અસર કરે છે. 'જાહેર વ્યવસ્થાની મર્યાદા સંકુચિત હોય છે, અને જાહેર વ્યવસ્થાને માત્ર આવા ઉદ્દેશ્યથી અસર થઈ શકે છે જે સમુદાય અથવા મોટા પ્રમાણમાં જાહેર જનતાને અસર કરે છે. 'કાયદો અને વ્યવસ્થા' અને 'જાહેર વ્યવસ્થા' ના ક્ષેત્રો વચ્ચેનો તફાવત એ સમાજ પર પ્રશ્નમાં રહેલા કાયદાની પહોંચ અને હદમાંથી એક છે. જો તેની અસરમાં ઉદ્દેશ્ય માત્ર થોડા જ વ્યક્તિઓ સુધી મર્યાદિત હોય જે સીધા જ લોકોના વિશાળ વર્ણપટથી

અલગ તરીકે સામેલ હોય, તો તે માત્ર કાયદો અને વ્યવસ્થાની સમસ્યા ઉભી કરી શકે છે. "જાહેર વ્યવસ્થા" એ કાયદો અને વ્યવસ્થાની "સામાન્ય જાળવણી કરતાં વધુ કંઈક છે. શાંતિનો દરેક ભંગ જાહેર અવ્યવસ્થા તરફ દોરી જતો નથી. અવ્યવસ્થા એ એક વ્યાપક વર્ણપટ છે, જેમાં એક છેડે નાની વિક્ષેપો અને બીજી બાજુ સૌથી ગંભીર અને વિનાશક ઘટનાઓનો સમાવેશ થાય છે. "કાયદો અને વ્યવસ્થા" અને "જાહેર વ્યવસ્થા" ના ક્ષેત્રો વચ્ચેનો સાચો તફાવત માત્ર કાયદાની પ્રકૃતિ અથવા ગુણવત્તામાં નથી, પરંતુ સમાજ પર તેની પહોંચ અને હદમાં છે. "કાયદો અને વ્યવસ્થા" જાહેર વ્યવસ્થાને અસર કરતી વિકૃતિઓ કરતાં ઓછી ગંભીર વિકૃતિઓને સમજે છે, જેમ "જાહેર વ્યવસ્થા" રાજ્યની સુરક્ષાને અસર કરતી વિકૃતિઓ કરતાં ઓછી ગંભીર વિકૃતિઓને સમજે છે. (૭૦૭-D-G; ૭૦૮-C-D; ૭૦૯-C-D; ૭૦૯-F-G]

કનુ બિસ્વાસ વિરુદ્ધ પશ્ચિમ બંગાળ રાજ્ય, AIR (૧ ૯૭૨) SC ૧ ૬૫૬; ડૉ. રામ મનોહર લોહિયા વિરુદ્ધ બિહાર રાજ્ય અને અન્ય, [૧ ૯૬૬] ૧ SCR ૭૦૯; કિશોરી મોહન બેરા વિરુદ્ધ પશ્ચિમ બંગાળ રાજ્ય, [૧ ૯૭૨] ૩ SCC ૮૪૫; પુષ્કર મુખર્જી વિરુદ્ધ પશ્ચિમ બંગાળ રાજ્ય, [૧ ૯૬૯] ૨ SCR ૬૩૫; અરુણ ઘોષ વિરુદ્ધ પશ્ચિમ બંગાળ રાજ્ય [૧ ૯૭૦] ૩ SCR ૨૮૮; નાગેન્દ્ર નાથ મંડલ વિરુદ્ધ પશ્ચિમ બંગાળ રાજ્ય, (૧ ૯૭૨) 1 SCC ૪૯૮; બાબુલ મિત્રા ઉર્ફે અનિલ મિત્રા વિરુદ્ધ પશ્ચિમ બંગાળ રાજ્ય અને અન્યો, [૧

૯૭૩] એલ એસ. સી. સી. ૩૯૩; મિલન બનિક વિરુદ્ધ પશ્ચિમ બંગાળ રાજ્ય, [૧ ૯૭૪] ૪ એસ. સી. સી. ૫૦૪; કુસો સાહ વિરુદ્ધ બિહાર રાજ્ય અને અન્યો, [૧ ૯૭૪] એલ એસ. સી. સી. ૧ ૮૫; ગુરપ્રીત કૌર વિરુદ્ધ મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય, [૧ ૯૯૨] ૨ એસ. સી. સી. ૧ ૭૭; ટી. કે. ગોપાલ વિરુદ્ધ કર્ણાટક રાજ્ય, [૨૦૦૦] ૬ એસ. સી. સી. ૧ ૬૮ અને મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય વિરુદ્ધ મોહમ્મદ. ચાકુબ, [૧૯૮૦] ૨ એસસીઆર ૧૧૫૮ પર આધાર રાખ્યો હતો.

૩. અટકાયતનો આદેશ દર્શાવે છે કે અટકાયત કરનાર હિસ્ટ્રીશીટર હતો, જેની સામે ૩૦થી વધુ કેસ દાખલ કરવામાં આવ્યા હતા. તેમના કૃત્યોની ગંભીરતા દર્શાવતા બે ચોક્કસ ઉદાહરણો પ્રકાશિત કરવામાં આવ્યા હતા. જ્યારે અટકાયતના આધારે ચોક્કસ, સુસંગત, નિકટવર્તી અને સુસંગત હોય ત્યારે કોર્ટ અટકાયત અધિકારીના પોતાના મંતવ્યોને બદલી શકતી નથી. અહીં પણ એવું જ છે. તેમાં કોઈ અસ્પષ્ટતા કે મડાગાંઠ નથી. આ ઘટનાઓને અટકાયતના આધાર પર પ્રકાશિત કરવામાં આવી છે અને તેની અસર અંગે ચોક્કસ સંકેત આપવામાં આવ્યા છે જે ચોક્કસપણે જણાવવામાં આવ્યા છે. આ બંને ઘટનાઓ સ્પષ્ટ રીતે ડિટેનીંગ ઓથોરિટી દ્વારા પ્રાપ્ત થયેલ વ્યક્તિલક્ષી સંતોષને સાબિત કરે છે કે કેવી રીતે ડિટેનુના કૃત્યો જાહેર વ્યવસ્થાની જાળવણી માટે પૂર્વગ્રહ્યુક્ત હતા.

[(૭૦૯-H; ૭૧૦-A; ૭૧૦-C-E)]

ફોજદારી અપીલ ન્યાય: ફોજદારી અપીલ નંબર ૯૨૨/૨૦૦૪.

આંધ્ર પ્રદેશ વડી અદાલતના તારીખના ૧૧. ૯. ૨૦૦૩ ના ચુકાદા અને આદેશમાંથી રિટ પિટિશન નંબર ૧૬૧૯૫/૨૦૦૩.

અપીલકર્તાઓ તરફથી શ્રીમતી ડી. ભારતી રેડ્ડી, બી. વિકાસ અને જી. વેણુગોપાલ.

રાધાકૃષ્ણન, સુશ્રી પૂજા નાનેકર, સુશ્રી પ્રિયા માધવન અને ઉદય કુમાર સાગરે સામાવાળા માટે મેસર્સ લોયર્સ નિટ એન્ડ કંપની માટે.

કોર્ટનો ચુકાદો ન્યાયમૂર્તી અરિજીત પાસાયત દ્વારા આપવામાં આવ્યો હતો: પરવાનગી આપવામાં આવી.

આંધ્ર પ્રદેશ રાજ્ય આંધ્ર પ્રદેશ વડી અદાલતની ડિવિઝન બેન્ચે હૈદરાબાદ શહેરના પોલીસ કમિશનર (ટૂંકમાં 'કમિશનર') દ્વારા ચિન્નાબોયના શંકર @સી. શંકર (ત્યારબાદ 'ડિટેનુ' તરીકે ઓળખાય છે) ની અટકાયતના આદેશને રદ કરતા આપેલા ચુકાદાની કાયદેસરતા પર સવાલ ઉઠાવે છે. અટકાયતનો આદેશ આંધ્રપ્રદેશની કલમ ૩ની પેટા-કલમ (૨), બુટલેગર્સ, ડાકૂઓ, ડ્રગ-ગુનેગારો, ગુંડાઓ, અનૈતિક વેપાર ગુનેગારો અને જમીન પચાવી પાડનાર અધિનિયમ,

૧૯૮૬ (ટૂંકમાં 'અધિનિયમ') ની ખતરનાક પ્રવૃત્તિઓ અટકાવવાના સંદર્ભમાં પસાર કરવામાં આવ્યો હતો. અટકાયત કરાયેલા વ્યક્તિની પત્ની શ્રીમતી. સી અનિતાએ અટકાયતના આદેશની કાયદેસરતા પર સવાલ ઉઠાવતા આંધ્ર પ્રદેશ વડી અદાલત સમક્ષ હેબિયસ કોર્પસ રિટ અરજી દાખલ કરી હતી. રિટ પિટિશનમાં લેવામાં આવેલું પ્રાથમિક વલણ એ હતું કે અટકાયતના આધાર પર કોઈ પણ પ્રકારની કલ્પના દ્વારા પ્રકાશિત કથિત કૃત્યોને જાહેર શાંતિને અસર કરવા અને/અથવા જાહેર વ્યવસ્થાની જાળવણી માટે પૂર્વગ્રહયુક્ત ગણાવી શકાય નહીં. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે અટકાયતના આધાર પર જે ઘટનાઓનો સંદર્ભ આપવામાં આવ્યો હતો તે કથિત રીતે લાંબા સમય પહેલાં બની હતી અને અટકાયતના આદેશની બાંહેધરી આપવા માટે કોઈ જીવંત લિંક નહોતી. વડી અદાલત એવું માન્યું હતું કે અટકાયતના આદેશમાં પ્રકાશિત થયેલી ઘટના સાથે નિકટતા હોવા છતાં તે બતાવવા માટે કંઈ નથી કે તે કૃત્યો જાહેર વ્યવસ્થાની જાળવણીને અસર કરી રહ્યા છે. વધુમાં એવું માનવામાં આવ્યું હતું કે જો અટકાયત કરનારને ગુંડા અને જમીન પચાવી પાડનાર તરીકે રાખવામાં આવ્યો હોય તો પણ તે નિવારક અટકાયતની બાંહેધરી આપવા માટે પૂરતો ન હતો. તદનુસાર અટકાયતનો આદેશ રદ કરવામાં આવ્યો હતો.

અપીલકર્તાઓના વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી હતી કે હાઈકોર્ટનો અભિગમ સ્પષ્ટ રીતે ખોટો છે. અટકાયતના આધારો માત્ર બે ચોક્કસ પ્રસંગોનો જ ઉલ્લેખ

કરતા નથી, પરંતુ તે પણ સ્પષ્ટપણે સૂચવે છે કે કેવી રીતે અટકાયત કરનાર સામે લગભગ ૩૦ કેસ દાખલ કરવામાં આવ્યા હતા અને તેની પ્રવૃત્તિઓની પ્રતિકૂળ અસર કે જેણે જાહેર શાંતિને અસર કરતી આતંકની ભાવના પેદા કરી હતી. અટકાયતના આદેશના ફક્ત ૩ નો સંદર્ભ આપવામાં આવ્યો હતો, જે વિદ્વાન વકીલ અનુસાર અટકાયતની પ્રવૃત્તિઓ કઈ રીતે જાહેર વ્યવસ્થાની જાળવણી માટે પૂર્વગ્રહ્યુક્ત હતી તે બતાવવા માટે પૂરતી હતી.

જવાબમાં, સામાવાળા વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી હતી કે મોટાભાગના આક્ષેપો કેટલાક વ્યક્તિઓને અસર કરે છે પરંતુ તેમાં કોઈ જાહેર વ્યવસ્થા સામેલ નથી. અટકાયતના આધાર પર ઉલ્લેખિત કથિત ઘટનાઓ અટકાયતનો આદેશ જારી થયાના ઘણા સમય પહેલા બની હતી અને તેથી, અટકાયતના આદેશને રદ કરવામાં વડી અદાલતને ન્યાયી ઠેરવવામાં આવી હતી.

હરીફ રજૂઆતો સાથે વ્યવહાર કરતા પહેલા, નિવારક અટકાયતના હેતુ અને ઉદ્દેશ સાથે વ્યવહાર કરવો યોગ્ય રહેશે. નિવારક અટકાયત એ આગોતરું પગલું છે અને તે કોઈ ગુના સાથે સંબંધિત નથી, જ્યારે ફોજદારી કાર્યવાહી એ વ્યક્તિને તેના દ્વારા કરવામાં આવેલા ગુના માટે સજા આપવાનું છે. તેઓ સમાંતર કાર્યવાહી નથી. નિવારક અટકાયતના કાયદાનો ઉદ્દેશ શિક્ષાત્મક નથી

પરંતુ માત્ર નિવારક છે. જ્યારે કારોબારીને ખાતરી થાય છે કે અટકાયત કરાયેલ વ્યક્તિને સંબંધિત કાયદા દ્વારા નિર્દિષ્ટ અમુક હેતુઓ માટે પૂર્વગ્રહયુક્ત રીતે વર્તતા અટકાવવા માટે આવી અટકાયત જરૂરી છે ત્યારે તેનો આશરો લેવામાં આવે છે. વ્યક્તિને અટકાયતમાં લેવાની કારોબારીની કાર્યવાહી માત્ર સાવચેતી છે, સામાન્ય રીતે આ બાબત કારોબારી સત્તામંડળની વિવેકબુદ્ધિ પર છોડી દેવી જરૂરી છે. આચરણના વસ્તુનિષ્ઠ નિયમોને સંપૂર્ણ રીતે નિર્ધારિત કરવા વ્યવહાર નથી, જેનું પાલન કરવામાં નિષ્ફળતા અટકાયત તરફ દોરી જવી જોઈએ. તેથી, અટકાયત અધિકારીની સંતોષને પ્રાથમિક મહત્વ માનવામાં આવે છે, તેની વિવેકબુદ્ધિની કવાયતમાં મહાન અક્ષાંશ સાથે. અટકાયત અધિકારી કોઈપણ સામગ્રી પર અને તેની સમક્ષ હોય તેવી કોઈપણ માહિતી પર કાર્યવાહી કરી શકે છે. આવી સામગ્રી અને માહિતી માત્ર કાર્યવાહી કરવા માટે પૂરતી મજબૂત શંકા માટે આધાર પૂરો પાડી શકે છે, પરંતુ કાનૂની પુરાવાના પરીક્ષણોને સંતુષ્ટ કરી શકશે નહીં, જેના પર એકલા ગુના માટે દોષિત ઠેરવવામાં આવશે. સમાજમાં વ્યવસ્થા જાળવવાની આદિકાળની જરૂરિયાતની મજબૂરીઓ, જેના વિના નાગરિકોની વ્યક્તિગત સ્વતંત્રતાના અધિકાર સહિત તમામ અધિકારોનો આનંદ તેમના તમામ અર્થો ગુમાવશે, તે નિવારક અટકાયતના કાયદા માટે સમર્થન પૂરું પાડે છે. નિવારક અટકાયતની જોગવાઈ કરતા કાયદાઓ જણાવે છે કે જાહેર વ્યવસ્થાની જાળવણી અથવા રાજ્યની સુરક્ષા અથવા નબળા નાણાકીય આધાર માટે પૂર્વગ્રહયુક્ત વ્યક્તિનું વર્તન ગુનેગારના તે ભાગ પર સમાન વૃત્તિઓના

સંભવિત ભાવિ અભિવ્યક્તિઓના વાજબી પૂર્વસૂચન માટે સંતોષ માટે આધાર પૂરો પાડે છે. આ અધિકારક્ષેત્રને કેટલીકવાર શંકાનું અધિકારક્ષેત્ર પણ કહેવામાં આવે છે. લોકશાહી સમાજની સ્વતંત્રતા અને સામાજિક વ્યવસ્થાના મૂલ્યોની જાળવણીની મજબૂરીઓ વ્યક્તિગત સ્વતંત્રતા માટે કાપ મૂકવાની ફરજ પાડી શકે છે. "થોમસ જેફરસને કહ્યું હતું કે, "લેખિત કાયદાનું નિષ્ઠાપૂર્વક પાલન કરીને આપણો દેશ ગુમાવવો એ જ કાયદો ગુમાવવો હશે. જીવન, સ્વતંત્રતા અને આપણી સાથે આનંદ માણી રહેલા બધા લોકો સાથે, આ રીતે જરૂરિયાતોને સમાપ્ત કરવા માટે વાહિયાત રીતે ત્યાગ કરે છે. આ, કોઈ શંકા નથી, નિવારક અટકાયતને સક્ષમ કરતા કાયદા માટે સૈદ્ધાંતિક ન્યાયક્ષેત્રનું સમર્થન છે. પરંતુ નિવારક અટકાયતના કાયદાના વહીવટની વાસ્તવિક રીત અત્યંત મહત્વની છે. એક તરફ વ્યક્તિગત સ્વતંત્રતા અને બીજી તરફ સુવ્યવસ્થિત સમાજની જરૂરિયાતો વચ્ચે યોગ્ય સંતુલન બનાવીને કાયદાને ન્યાયી ઠેરવવો પડશે. આ પાસાઓ ભારત સંઘ વિરુદ્ધ અમૃત લાલ મનચંદા અને અન્યો, [૨૦૦૪] ૩ એસસીસી ૭૫માં પ્રકાશિત કરવામાં આવ્યા હતા.

કેટલીક જોગવાઈઓ કે જેની સુસંગતતા છે તેની નોંધ લેવાની જરૂર છે. કલમ ૨ (બી) અને ૨ (જી) અનુક્રમે 'બૂટ લેગર' અને 'ગુંડા' ને વ્યાખ્યાયિત કરે છે. તેઓ નીચે પ્રમાણે વાંચે છે:

"૨(બી) 'બૂટ લેગર' એટલે એવી વ્યક્તિ, જે આંધ્ર પ્રદેશ આબકારી અધિનિયમ, ૧૯૬૮ની કોઈપણ જોગવાઈઓ અને તે હેઠળ બનાવેલા નિયમો, સૂચનાઓ અને આદેશોનું ઉલ્લંઘન કરીને અથવા હાલમાં અમલમાં રહેલા અન્ય કોઈ કાયદાનું ઉલ્લંઘન કરીને કોઈ પણ દારૂનું ઉત્પાદન, સંગ્રહ, પરિવહન, આયાત, નિકાસ, વેચાણ અથવા વિતરણ કરે છે, અથવા જે જાણીજોઈને કોઈપણ નાણાંનો ખર્ચ કરે છે અથવા લાગુ કરે છે અથવા કોઈપણ પ્રાણી, વાહન, જહાજ અથવા અન્ય વાહન અથવા કોઈપણ પાત્ર અથવા કોઈપણ અન્ય સામગ્રીનો પુરવઠો કરે છે. ઉપર જણાવેલી વસ્તુઓ પોતે અથવા અન્ય કોઈ વ્યક્તિ દ્વારા, અથવા જે અન્ય કોઈ પણ રીતે આવી કોઈ વસ્તુ કરવામાં મદદ કરે છે;

૨(છ) 'ગુંડા' એટલે એવી વ્યક્તિ કે જે પોતે અથવા ગેંગના સભ્ય અથવા નેતા તરીકે ભારતીય દંડ સંહિતા, ૧૮૬૦ના પ્રકરણ XVI અથવા પ્રકરણ XVII અથવા પ્રકરણ XXII હેઠળ સજાપાત્ર ગુનાઓ કરે છે અથવા કરવાનો પ્રયાસ કરે છે અથવા તેને પ્રોત્સાહન આપે છે.

કલમ ૩ ની પેટા-કલમ (૨) જેના સંદર્ભમાં અટકાયતનો આદેશ પસાર કરવામાં આવ્યો છે તે નીચે મુજબ વાંચે છે:

"જિલ્લા મેજિસ્ટ્રેટ અથવા પોલીસ કમિશનરના અધિકારક્ષેત્રની સ્થાનિક હદમાં કોઈ પણ વિસ્તારમાં પ્રવર્તમાન અથવા પ્રવર્તમાન થવાની સંભાવનાને ધ્યાનમાં રાખીને, જો સરકારને સંતોષ થાય કે આવું કરવું જરૂરી છે, તો તેઓ લેખિત આદેશ દ્વારા નિર્દેશ આપી શકે છે કે આદેશમાં નિર્દિષ્ટ કરી શકાય તેવા સમયગાળા દરમિયાન, આવા જિલ્લા મેજિસ્ટ્રેટ અથવા પોલીસ કમિશનર પણ, જો પેટા-કલમ (૧) માં પૂરી પાડવામાં આવેલ સંતોષ થાય તો, ઉપરોક્ત પેટા-કલમ દ્વારા આપવામાં આવેલી સત્તાઓનો ઉપયોગ કરી શકે છે:

પરંતુ આ પેટા-કલમ હેઠળ સરકાર દ્વારા કરવામાં આવેલા આદેશમાં નિર્દિષ્ટ સમયગાળો પ્રથમ વખત ત્રણ મહિનાથી વધુ ન હોવો જોઈએ, પરંતુ જો સરકારને ઉપરોક્ત સંતોષ થાય કે આવું કરવું જરૂરી છે, તો સરકાર આવા આદેશમાં સુધારો કરી શકે છે જેથી સમયાંતરે આવા સમયગાળાને કોઈપણ સમયે ત્રણ મહિનાથી વધુ ન હોય તેવા કોઈપણ સમયગાળા સુધી લંબાવી શકાય.

નિર્ણાયક મુદ્દો એ છે કે શું અટકાયતની પ્રવૃત્તિઓ જાહેર વ્યવસ્થા માટે પૂર્વગ્રહયુક્ત હતી. જ્યારે 'કાયદો અને વ્યવસ્થા' અભિવ્યક્તિ વ્યાપક છે કારણ કે કાયદાનું ઉદ્દેશ્ય હંમેશા વ્યવસ્થાને અસર કરે છે. 'જાહેર વ્યવસ્થાની મર્યાદા સંકુચિત હોય છે, અને જાહેર વ્યવસ્થાને માત્ર આવા ઉદ્દેશ્યથી અસર થઈ શકે છે જે સમુદાય અથવા મોટા પ્રમાણમાં જનતાને અસર કરે છે. જાહેર વ્યવસ્થા એ

સમુદાયના જીવનની સમાન ગતિ છે જે દેશને સમગ્ર અથવા તો ચોક્કસ વિસ્તાર તરીકે લઈ જાય છે. 'કાયદો અને વ્યવસ્થા' અને 'જાહેર વ્યવસ્થા' ના ક્ષેત્રો વચ્ચેનો તફાવત એ સમાજ પર પ્રશ્નમાં રહેલા કાયદાની પહોંચ અને હદમાંથી એક છે. આ અધિનિયમની સમુદાયના જીવનની સમાન ગતિને ખલેલ પહોંચાડવાની સંભાવના છે જે તેને જાહેર વ્યવસ્થાની જાળવણી માટે પૂર્વગ્રહયુક્ત બનાવે છે. જો તેની અસરમાં ઉદ્ધંધન માત્ર થોડા જ વ્યક્તિઓ સુધી મર્યાદિત હોય જે લોકોના વિશાળ વર્ણપટથી અલગ તરીકે સીધી રીતે સામેલ હોય, તો તે માત્ર કાયદો અને વ્યવસ્થાની સમસ્યા ઉભી કરી શકે છે. તે અવ્યવસ્થાના ચોક્કસ વિસ્ફોટ દ્વારા ફેલાયેલી આતંકની લહેરની લંબાઈ, તીવ્રતા અને તીવ્રતા છે જે તેને 'કાયદો અને વ્યવસ્થા' થી 'જાહેર વ્યવસ્થા' ને અસર કરતા કૃત્ય તરીકે અલગ પાડવામાં મદદ કરે છે. પૂછવાનો પ્રશ્ન એ છે કે; "શું તે સમુદાયના વર્તમાન જીવનમાં ખલેલ પહોંચાડે છે જેથી જાહેર વ્યવસ્થામાં ખલેલ પહોંચે અથવા તે માત્ર એક વ્યક્તિને અસર કરે છે જેનાથી સમાજની શાંતિને ખલેલ પહોંચાડે નહીં"? આ પ્રશ્નનો સામનો દરેક કેસમાં તેની હકીકતો પર કરવો પડશે. "જાહેર વ્યવસ્થા" જેને ફ્રેન્ચ 'ઓર્ડ્રે પબ્લિક' કહે છે અને તે કાયદો અને વ્યવસ્થાની સામાન્ય જાળવણી કરતાં કંઈક વધુ છે. કોઈ અધિનિયમ કાયદો અને વ્યવસ્થાને અથવા જાહેર વ્યવસ્થાને અસર કરે છે કે કેમ તે નક્કી કરવા માટે અપનાવવાની કસોટી છે: શું તે સમુદાયના વર્તમાન જીવનમાં અશાંતિ તરફ દોરી જાય છે જેથી જાહેર વ્યવસ્થામાં ખલેલ પહોંચે અથવા તે માત્ર એક વ્યક્તિને અસર કરે છે જે

સમાજની શાંતિને ખલેલ પહોંચાડે નહીં?(કનુ વિશ્વાસ વિરુદ્ધ પશ્ચિમ બંગાળ રાજ્ય, AIR (૧૯૭૨) SC ૧૬૫૬ જુઓ.

"જાહેર વ્યવસ્થા "જાહેર સલામતી અને શાંતિનો પર્યાય છે:"તે રાજ્યની સુરક્ષાને અસર કરતી ક્રાંતિ, દીવાની સંઘર્ષ, યુદ્ધ જેવી રાષ્ટ્રીય ઉથલપાથલના વિરોધાભાસમાં સ્થાનિક મહત્વના ઉદ્બંધનો સાથે સંકળાયેલી અવ્યવસ્થાની ગેરહાજરી છે. જો જાહેર વ્યવસ્થામાં ખલેલ પહોંચે તો તે જાહેર અવ્યવસ્થા તરફ દોરી જવી જોઈએ. શાંતિનો દરેક ભંગ જાહેર અવ્યવસ્થા તરફ દોરી જતો નથી. જ્યારે બે દારૂડિયાઓ ઝઘડે છે અને લડે છે ત્યારે અવ્યવસ્થા થાય છે પરંતુ જાહેર અવ્યવસ્થા નહીં. તેમની સાથે કાયદો અને વ્યવસ્થા જાળવવાની સત્તાઓ હેઠળ વ્યવહાર કરી શકાય છે પરંતુ તેઓ જાહેર વ્યવસ્થાને ખલેલ પહોંચાડતા હોવાના આધારે તેમની અટકાયત કરી શકાતી નથી. કાયદો અને વ્યવસ્થાની જાળવણી દ્વારા પણ અવ્યવસ્થા અટકાવવામાં આવે છે તેમાં કોઈ શંકા નથી, પરંતુ અવ્યવસ્થા એ એક વ્યાપક વર્ણપટ છે, જેમાં એક છેડે નાની વિક્ષેપો અને બીજી બાજુ સૌથી ગંભીર અને વિનાશક ઘટનાઓનો સમાવેશ થાય છે (જુઓ ડૉ. રામ મનોહર લોહિયા વિરુદ્ધ બિહાર રાજ્ય અને અન્ય, [૧૯૮૬] I એસસીઆર ૭૦૯.

'જાહેર વ્યવસ્થા ', ' કાયદો અને વ્યવસ્થા 'અને' રાજ્યની સુરક્ષા 'કાલ્પનિક રીતે ત્રણ કેન્દ્રિત વર્તુળોને ખેંચે છે, જેમાં સૌથી મોટું કાયદો અને

વ્યવસ્થાનું પ્રતિનિધિત્વ કરે છે, પછીનું જાહેર વ્યવસ્થાનું પ્રતિનિધિત્વ કરે છે અને સૌથી નાનું રાજ્યની સુરક્ષાનું પ્રતિનિધિત્વ કરે છે. કાયદાનું દરેક ઉદ્દેશ્ય વ્યવસ્થાને અસર કરે તે જરૂરી છે, પરંતુ કાયદો અને વ્યવસ્થાને અસર કરતું કાર્ય જાહેર વ્યવસ્થાને પણ અસર કરે તે જરૂરી નથી. તેવી જ રીતે, એક અધિનિયમ જાહેર વ્યવસ્થાને અસર કરી શકે છે, પરંતુ રાજ્યની સુરક્ષાને જરૂરી નથી. સાચી કસોટી પ્રકાર નથી, પરંતુ પ્રશ્નમાં કાર્યની સંભાવના છે. એક કૃત્ય માત્ર વ્યક્તિઓને જ અસર કરી શકે છે જ્યારે બીજું, સમાન પ્રકારનું હોવા છતાં, એવી અસર કરી શકે છે કે તે સમુદાયના જીવનની સમાન ગતિને ખલેલ પહોંચાડશે. આનો અર્થ એ નથી કે કોઈ કાર્ય એક જ સમયે બે વિભાવનાઓ હેઠળ ન આવી શકે તે અર્થમાં કોઈ ઓવરલેપિંગ ન હોઈ શકે. દાખલા તરીકે, જાહેર વ્યવસ્થાને અસર કરતો કાયદો એવી અસર કરી શકે છે કે તે જાહેર વ્યવસ્થા અને રાજ્યની સુરક્ષા બંનેને અસર કરશે. (કિશોર મોહન બેરા વિરુદ્ધ પશ્ચિમ બંગાળ રાજ્ય, [૧૯૭૨] ૩ એસ. સી. સી. ૮૪૫; પુષ્કર મુખર્જી વિરુદ્ધ પશ્ચિમ બંગાળ રાજ્ય, [૧૯૬૯] ૨ એસ. સી. આર. ૬૩૫; અરુણ ઘોષ વિરુદ્ધ પશ્ચિમ બંગાળ રાજ્ય, [૧૯૭૦] ૩ એસ. સી. આર. ૨૮૮; નાગેન્દ્ર નાથ મંડલ વિરુદ્ધ પશ્ચિમ બંગાળ રાજ્ય, [૧૯૭૨] એલ. એસ. સી. સી. ૪૯૮) જુઓ.

'કાયદો અને વ્યવસ્થા' અને 'જાહેર વ્યવસ્થા' વચ્ચેનો તફાવત અરુણ ઘોષના કેસમાં (ઉપરોક્ત) સંક્ષિપ્તમાં દર્શાવવામાં આવ્યો છે. તે નિર્ણય અનુસાર

'કાયદો અને વ્યવસ્થા' અને 'જાહેર વ્યવસ્થા' ના ક્ષેત્રો વચ્ચેનો સાચો તફાવત એ છે કે "સમાજ પર આ કાયદાની પહોંચની ડિગ્રી અને હદ". કોર્ટે ધ્યાન દોર્યું હતું કે "આ કૃત્ય પોતે જ તેની પોતાની ગંભીરતા નક્કી કરતું નથી. તેની ગુણવત્તામાં તે અલગ ન પણ હોઈ શકે પરંતુ તેની ક્ષમતામાં તે ખૂબ જ અલગ હોઈ શકે છે. (બાબુલ મિત્રા ઉર્ફે અનિલ મિત્રા વિરુદ્ધ પશ્ચિમ બંગાળ રાજ્ય અને અન્યો, [૧૯૭૩] ૧ SCC ૩૯૩, મિલન બનિક વિરુદ્ધ પશ્ચિમ બંગાળ રાજ્ય, [૧૯૭૪] ૪ SCC ૫૦૪ જુઓ.

કાયદો અને વ્યવસ્થા અને જાહેર વ્યવસ્થાના ક્ષેત્રો વચ્ચેનો સાચો તફાવત માત્ર કાયદાની પ્રકૃતિ અથવા ગુણવત્તામાં નથી, પરંતુ સમાજ પર તેની પહોંચ અને હદમાં છે. પ્રકૃતિમાં સમાન, પરંતુ વિવિધ સંદર્ભો અને સંજોગોમાં પ્રતિબદ્ધ કૃત્યો, વિવિધ પ્રતિક્રિયાઓનું કારણ બની શકે છે. એક કિસ્સામાં તે માત્ર ચોક્કસ વ્યક્તિઓને જ અસર કરી શકે છે, અને તેથી તે માત્ર કાયદો અને વ્યવસ્થાની સમસ્યાને જ સ્પર્શે છે, જ્યારે બીજામાં તે જાહેર વ્યવસ્થાને અસર કરી શકે છે. તેથી, આ ક્રિયા પોતે જ તેના પોતાના ગુરુત્વાકર્ષણને નિર્ધારિત કરતી નથી. તેની ગુણવત્તામાં તે અન્ય સમાન કાર્યોથી અલગ ન પણ હોઈ શકે, પરંતુ તેની ક્ષમતામાં, એટલે કે સમાજ પર તેની અસરમાં, તે ખૂબ જ અલગ હોઈ શકે છે.

બે વિભાવનાઓ સારી રીતે વ્યાખ્યાયિત રૂપરેખા ધરાવે છે, તે સારી રીતે સ્થાપિત છે કે ચોરી અને હુમલાના છૂટાછવાયા અને અસંગઠિત ગુનાઓ જાહેર વ્યવસ્થાની બાબતો નથી કારણ કે તેઓ જાહેર જીવનના સમાન પ્રવાહને અસર કરતા નથી. કાયદાનું ઉદ્દંધન અમુક અંશે અવ્યવસ્થા તરફ દોરી જાય છે પરંતુ કાયદાનું દરેક ઉદ્દંધન જાહેર અવ્યવસ્થામાં પરિણમે તે જરૂરી નથી. કાયદો અને વ્યવસ્થા સૌથી મોટા ધોરણનું પ્રતિનિધિત્વ કરે છે, જેમાં આગામી વર્તુળ જાહેર વ્યવસ્થાનું પ્રતિનિધિત્વ કરે છે અને સૌથી નાનું વર્તુળ રાજ્યની સુરક્ષાનું પ્રતિનિધિત્વ કરે છે. "કાયદો અને વ્યવસ્થા" જાહેર વ્યવસ્થા" ન્યાયને અસર કરતી વિકૃતિઓ કરતાં ઓછી ગંભીરતાની વિકૃતિઓને સમજે છે કારણ કે "જાહેર વ્યવસ્થા" રાજ્યની સુરક્ષા "ને અસર કરતી વિકૃતિઓ કરતાં ઓછી ગંભીરતાની વિકૃતિઓને સમજે છે. (જુઓ કુસો એન્ડ આર્. વિ. બિહાર રાજ્ય અને અન્યો, [૧૯૭૪] એલ એસસીસી ૧૮૫, ગુરપ્રીત કૌર વિ. મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય, [૧૯૯૨] ૨ એસસીસી ૧૭૭; ટી. કે. ગોપાલ વિ. કર્ણાટક રાજ્ય, [૨૦૦૦] ૬ એસસીસી ૧૬૮ અને મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય વિ. મોહમ્મદ. યાકુબ, [૧૯૮૦] ૨ એસસીઆર ૧૧૫૮.

અટકાયતના હુકમનું ખાલી વાંચન દર્શાવે છે કે અટકાયત કરનાર એક હિસ્ટ્રીશીટર હતો જેની સામે ૩૦ થી વધુ કેસ દાખલ કરવામાં આવ્યા હતા. તેમના

કૃત્યોની ગંભીરતા દર્શાવતા બે ચોક્કસ ઉદાહરણો પ્રકાશિત કરવામાં આવ્યા હતા. અટકાયતના આધારોના ફકરા ૩ અને ૬ નીચે મુજબ વાંચે છે:

"૩-આ વિસ્તારમાં તમારા ગેરકાયદેસર કૃત્યો લોકોના મનમાં આતંક પેદા કરી રહ્યા છે અને કાયદાનું પાલન કરનારા નાગરિકો ભયને કારણે પ્લોટ/જમીન ખરીદવા અને મકાનો બાંધવાથી ડરતા હોય છે અને તેઓ તમારી વિરુદ્ધ પોલીસમાં કોઈ ફરિયાદ નોંધાવવા અથવા કોઈ રજૂઆત કરવા આગળ આવવાથી પણ ડરતા હોય છે.

૬-આમ, તમે ગુંડાગીરી, જમીન પચાવી પાડવામાં વ્યસ્ત છો અને તમારી પ્રવૃત્તિઓ લોકોમાં અસુરક્ષા અને ભયની લાગણી પેદા કરી રહી છે અને આમ જાહેર વ્યવસ્થાની જાળવણી માટે પૂર્વગ્રહ્યુક્ત છે.

જ્યારે અટકાયતના આધારો ચોક્કસ, સુસંગત, નિકટવર્તી અને સુસંગત હોય ત્યારે કોર્ટ અટકાયત અધિકારીના પોતાના મંતવ્યોને બદલી શકતી નથી. અહીં પણ એવું જ છે. તેમાં કોઈ અસ્પષ્ટતા કે મડાગાંઠ નથી. આ ઘટનાઓને અટકાયતના આધારો અને તેની અસરના ચોક્કસ સંકેત સાથે પ્રકાશિત કરવામાં આવી છે, જે ઉપર ટાંકવામાં આવેલા અટકાયતના આધારોના ફકરા ૩ માં ચોક્કસપણે જણાવવામાં આવી છે. ઉલ્લેખિત બે ઘટનાઓ દર્શાવે છે કે અટકાયત

કરાયેલ વ્યક્તિ જે પણ જમીન ખરીદી રહ્યો હતો તેની પાસેથી કઈ રીતે પૈસાની માંગણી કરી રહ્યો હતો અને જો માંગણીઓ પૂરી ન કરવામાં આવે તો જાનથી મારી નાખવાની ધમકી આપી રહ્યો હતો. આ ઘટનાઓ સ્પષ્ટપણે અટકાયત અધિકારી દ્વારા પ્રાપ્ત થયેલ વ્યક્તિલક્ષી સંતોષને સાબિત કરે છે કે કેવી રીતે અટકાયત કરનારના કૃત્યો જાહેર વ્યવસ્થાની જાળવણી માટે પૂર્વગ્રહયુક્ત હતા. વડી અદાલત દ્વારા આ પાસાઓ પર વિચાર કરવામાં આવ્યો નથી. અટકાયત કરાયેલા વ્યક્તિના વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી હતી કે જો એમ હોય તો પણ વડી અદાલતના ચુકાદાને રદ ન કરવો જોઈએ અને આ બાબતને નવા નિર્ણય માટે તેને પરત મોકલી શકાય છે. અમને આવી અરજીમાં કોઈ તથ્ય નથી મળતું. અટકાયતના આદેશનો ચોક્કસ હેતુ છે. આમ હોવાથી, અમે વડી અદાલતના ચુકાદાને રદ કરીએ છીએ. અટકાયત કરાયેલ વ્યક્તિ સજાનો બાકીનો સમયગાળો પૂરો કરવા માટે તરત જ કસ્ટડીમાં આત્મસમર્પણ કરશે. અપીલની મંજૂરી છે.

અપીલને મંજૂરી અપાઈ

કે. કે. ટી

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.